

Shoqata biologjike e Maqedonise
Garra e 7. Komunale nga lenda e biologjise
Klasa e 9.– QELSI

<p>1. Cila është njësia funksionale e mushkërive? Përgjigje: alveola _____/1 p</p>	
<p>2. Spermatozoidet udhëtojnë prej : a) fshikëzës të farrës, përmes kanalit të spermës dhe jashtë nga uretra b) uretra, kalon përmes kalanit urinar dhe jashtë penisit c) testikulet, përmes kanalit të spermës dhe jashtë uretres d) vezikulat seminale ,përmes kalanit të spermës dhe jashtë uretres ____/1p.</p>	<p>3. Foshnja rritet dhe zhvillohet në: a) endometrium b) uterus c) uretra d) hapsira e stomakut ____/1p.</p>
<p>4. Gjatë spermatogjenezës ,mejoza rezulton me formimin e : a) një spermatozoidi me 23 kromozome b) dy spermatozoide me nga 46 kromozome c) 4 spermatozoide me nga 46 kromozome d) 4 spermatozoide me nga 23 kromozome ____/1p.</p>	<p>5. Cili komponent nga tymi i cigareve lidhet me hemoglobinin ? a) nikotina b) katrani c) dioksidi i karbonit d) monoksidi i karbonit ____/1 p.</p>
<p>6. Pjalnimi (pluhurimi) të bimët është proces i bartjes së gameteve mashkullore deri të ato femërore. Ku proces ndihmohet nga kafshet , era dhe uji. (shpend ,zogj, insekte) ____/3 p.</p>	
<p>7. Në bazë të funksioneve të materieve minerale, plotësoi fjalitë e ardhshme.</p> <p>1. Elementi (gaz) Azoti është shumë i rëndësishëm në formimin e qelizave të reja sepse e përshpejton procesin e formimit të njësive ndërtuese të membranës nga qeliza të cilat quhen proteina(2) 2. Për funksionim normal të proceseve fiziologjike të bimëve nevojitet elementi kalium i cili mer pjesë në ndërtimin e proteinave të quajtura enzime. Ato marrin pjesë në proceset metabolike me rol të katalizatorëve .(2) 3. Për formimin e klorofilit i duhur është magneziumi /nitratet. Mungesa e këtij elementi shkakton ndryshim të ngjyrës së gjetheve. (2) ____/6 p.</p>	
<p>8. Plotësoi vijat e zbrazëta me që fjalitë të jetë e satë !</p> <p>Zakonisht pjesa më e ngjyrosur e lules janë petalet. Ato e bëjnë joshjen e insekteve dhe shpendëve të cilët ushqehen me nektar (nektarin e embel), i cili formohet në bazën e petaleve. Ato mund të ushqehen dhe me polen, që krijohet në trastat e pjalmnit (thekrat e pjalmnit). ____/5p.</p>	

9. Gjatë matjes së frekuencës së frymëmarrjes (respiracionit) tek një fëmi, në pozicion të ulur, janë vërejtur gjithsejt 4 frymëmarrje në periudh prej 10 sekundave. Sa është frekuenca e frymëmarrjes te fëmija gjatë pushimit dhe pas 10 minutave aktivitet fizik, nëse frekuenca e frymëmarrjes është rritur për 40 %.

Përgjigje .:

Gjate pushimit : 4 frymemarrje dmth dhe 4 frymenxerrie/ 10 sekunda

$$\underline{4 \times 6 = 24 \text{ (frekuenca te frymemarrjes)}} \quad (4)$$

Pas aktivitetit fizik : 40% од 24 = 9.6

$$\underline{24 + 9,6 = 33,6 \text{ (frekuenca te frymemarrjes)}} \quad (4)$$

___/8 p

10. Në fushat e zbrazëta të fotografisë shënoi pjesët e prerjes tërthore të gjethit !

___/8p.

11. Në kolonën e fundit vendosi përgjigjet e sakta duke i lidhur me shkronjat dhe numrat e duhura !

a) stolone	1) qepa	a) – 5)
b) zhardhok	2) salepi	b) – 2)
c) bulb	3) shafrani	c) – 1)
d) rizomë	4) bambus	d) – 4)
e) bulb i gungezuar	5) jagođa	e) – 3)

___/4p.

12. Bimët mund të shumohen me shumim seksual dhe joseksual. Të dy proceset kanë përparsitë dhe mangësitë e veta të cilat i kemi dhënë në tekstin mëposhtë. Vendosi shkronjat në thëniet e duhura !

Shumimi joseksual	Shumimi seksual
b, d,	a, c,

- a) Zgjerim i sipërfaqeve të banimit, falë përhapjes së fryteve dhe farave.
- b). Për kohë të shkurtër mund të krijohen një numër i madh i bimëve të reja.
- c) Trashëgimi dhe kombinimi i cilësive të prindërve, ku bimët e reja janë me cilësi të ndryshme trashëguese dhe me adaptime të reja
- d) nuk ka nevojë për fekundim

___/4p.

13. Shënoi thëniet me përgjigje te saktë (S) dhe jo të saktë (J) !

1. Dioksidi i karbonit transportohet me gjak.	S
2. Shkëmbimi i gazrave në nivel të alveolave ka nevojë për energji.	J
3. Qelizat e gjata janë pjesë e bronkiolave.	J
4. Oksigjeni transportohet i tretur në gjak.	J
5. Sipërfaqja e madhe e zbrastirave në mushkëri është falë strukturës së alveolave.	S
6. Deoksigjenimi i gjakut ndodhë në nivel të indeve.	S
7. Gjatë oksidimit të materive ushqyese nuk lirohet energji.	J
8. Pozicioni i kafazit të kraharorit e determinon vëllimin e ajrit i cili mund të gjindet në mushkëri.	S
9. Respiracioni dhe pulsi tregojnë varësinë proporcionale.	S
10. Nikotina prej cigareve shkakton kancer në mushkëri.	J

____/10 p.

14. Tek disa lloje të sisoreve gjatë fertilizimit më shumë qeliza spermale hynë në vezë. Spermatozoidi i cili ka 65 mitokondrie e fekondon qelizën vezë e cila përmban 100 000 mitokondrie. Llogarite përqindjen e përfaqimit të mitokondrive në qelizën vezë të fekunduar e cila në vazhdim do të ndahet me mitozë.

$$65 + 100.000 = 100065$$

$$(65/100065)/100 = 0.0649 (0,65\%)$$

Përgjigje : _____ 0,065% _____ (4)

Sa qeliza do të fitohen nëse vezorja e fekunduar do të ndahet me mitozë ,4 herë ?

$$2 \times 2 = 4 \times 2 = 8 \times 2 = 16$$

Përgjigje: 16 (4)

____/8 p.

15. Shkenctari Joseph Priestly ka kryer një eksperiment tek një mi në një kumbanë xhami. Shpejtë ka vërejtur se miu ka ngordhur. Ai e ka përsëritur eksperimentin ,por tani në kumbanën e xhamit ka vendosur vetëm nane. Pas një kohe ka vërejtur se bima është vyshkur .Ai ka vendosur ta ndërrojë eksperimentin ashtu që pranë bimës ka vendosur një tjetër mi .Miu dhe bima kanë mbijetuar. Shpjego pse të dy organizmat kanë mbijetuar?

Përgjigje : Miu prodhon dioksid karbon i cili është i nevojshem për bimin. (1)

Bima e proceson dioksid karbonin dhe prodhon oksigjen i cili i nevojitet miut për të mbijetuar. (1)

____/2 p.

16. Mbushe tabelën me termet e dhëna: faza luteale ;uterusi ; faza sekretore ;menstruacionet ;faza poliferative ;ovariumi ;faza folikulare;ovulimi.

CIKLI	GJYSMA E PARE		OVULIMI	GJYSMA E DYTE
<u>Ovariumi</u>	<u>Faza folikulare</u>			<u>Faza luteale</u>
<u>Uterusi</u>	<u>Menstruacioni</u>	<u>Faza poliferative</u>		<u>Faza sekretore</u>

____/8 p.

17.

НАПОМЕНА: комисијата за 9-то одделение го исклучи од оценување 17.то прашање од тестот

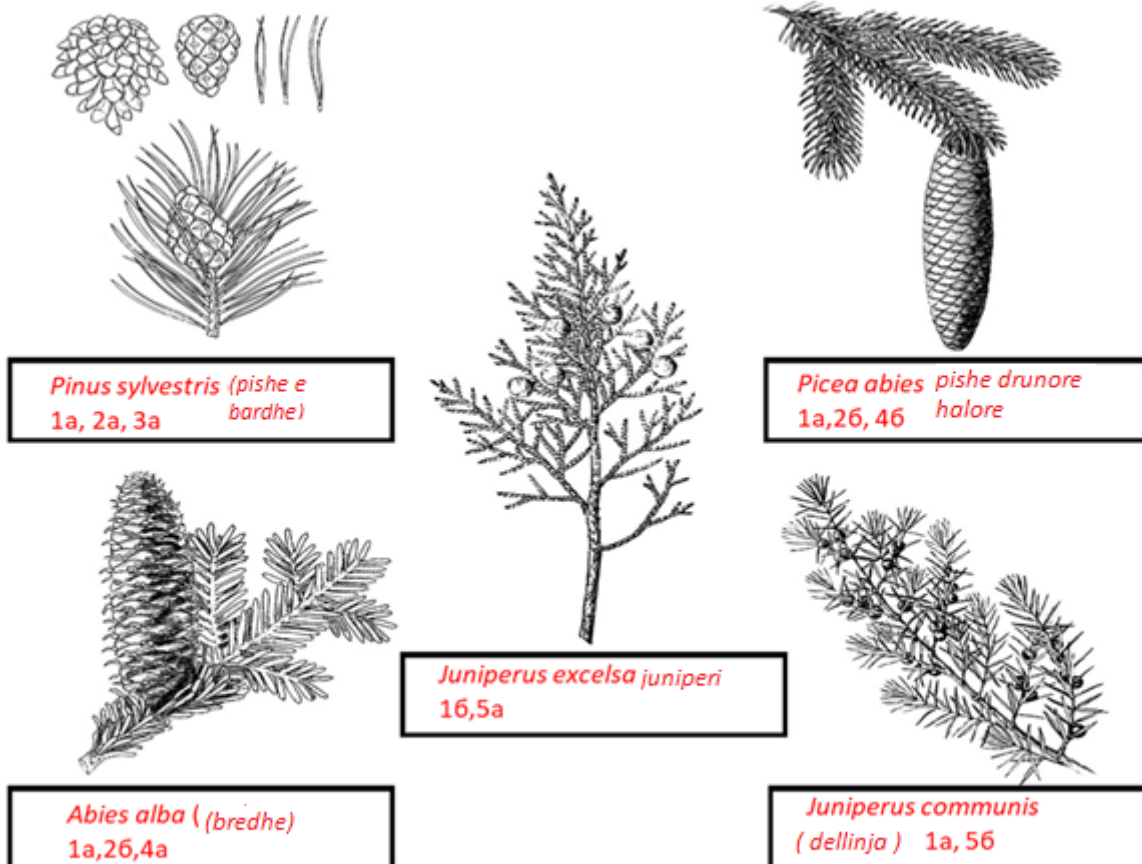
18. Shëno përgjigje të saktë ose jo të saktë, atëhere kur ta lexosh tekstin mëposhtë.

Saguari (*Carnegia gigantea*) është kaktus gjigant ,cilindrik i cili arin derin 15 m lartësi dhe 200 vite moshë. Ai jeton në shkretëtirën Sonora në Afrikën e Jugut dhe Sonorën fqinje në Meksikë. Edhe pse jeton në vendbanime ku akullnajat dimrore nuk janë të shpeshta, saguari është jashtzakonisht i ndjeshëm nga temp. nën -7°C dhe ndaj akullnajave të vazhdueshme. Njësi të caktuara shpesh shkatërrohen nga ngrirja e indeve të tyre ,posaqerisht përshkak të destruktimit (shkatërimit) e majave meristemike të degëve. Kaktusat e rinj janë më të ndjeshëm prej dëmtimeve nga akulli për dallim nga ato më të vjetrat, megjithatë farat zakonisht fillojnë të zhvillohen në tendat e drunjeve të vegjël të shkretëtirës. Ato u mundësojnë kaktusëve të rinj mikroklimë të siguruar në dekadat e para të jetës të tyre. Tendat e këtyre kërcellve i mbrojnë kaktuset prej nga qielli i ftohtë i natës dhe e ndalojnë ngrirjen e tyre ,në mënyrë të njejtë sikur domatja mbrohet me serra –me zvogëlimin e humbjes së nxehtësisë me radiacion infra të kuq. Para arritjes së moshës reproduktive ,saguari rritet përmbi kërceljeve të ciliët e kanë mbrojtur atë ,shpesh duke i shkatërruar ato, por tani ata janë mjaftueshëm të mëdhenj për ta përballuar të ftoftin e natës.

Në fushat e zbrazëta në kolonën e dytë shëno përgjigje të saktë (T) dhe jo të saktë (J) !

1. Kaktusi i ri saguaro është i adaptuar të jetoj në temperatura të ulët nën -7 °C	J
2. Kaktusi saguaro ka adaptime anatomike për të mbijetuar në vendbanimin e vet	S
3. Kaktusi i ri saguaro është më i ndjeshëm ndaj dëmtimeve nga akulli, sepse në vete mban qeliza të rreja me sasi të mëdha të ujit të cilat mund të ngrihen.	S
4. Shpërndarja e farave të kaktusit nën drunjt e vegjël të shkretëtirës e mundson mbijetësën e tyre	S
5. Lartësia dhe forma e kaktusit saguaro ndikon mbi kufizimin e madhësisë së popullacionit	J
6. Kaktusi saguaro është predator i drunjve të vegjël shkretinor .	J
7. Zvogëlimi i popullacionit të drunjve të vogla të shkretëtirës do të ndikon negativisht në madhësinë e popullacionit të kaktusit	S
8. Kaktusi saguaro është i aftë ta mbijetojë ngrirjen e natës atëhere kur do ta arrin moshën reproduktive.	J
9. Kaktusi saguaro në temperatura të ulta vdes, sepse nuk mund ta kryejë procesin e fotosintezës	J
10. Nëse shtojmë mbeturina artificiale ,kaktusi i ri saguaro do të arrijë të mbijetojë falë materieve minerale të shtuara.	J

19. Bimët janë mbretëri e pasur të cilat karakterizohen me llojllojshmëri të madhe biologjike dhe identifikimi i tyre shpesh paraqet një sfidë për biologët. Mundohu ti identifikosh llojet e bimëve të dhëna ,ndërsa nën fotografi shënoi emrat e tyre (latinisht dhe popullor) dhe hapat të cilat përdoren për ti përcaktuar secilin lloj (shembull: emri i llojit ,1a,2b)

1	a. Organet riprodiktive te bimes jane kone	Shkon kah 2 (fam. Pinaceae)
	b. Organet riprodiktive janë manafëra	Shkon kah 5 (fam. Cupressaceae)
2	a. Gjethet (halat) janë më të gjata dhe të ngjajshme me konin	Shkon kah 3
	b. Gjethet janë më të vogla se koni	Shkon kah 4
3	a. Gjethet kanë dy gjilpëra në një tufë	<i>Pinus sylvestris</i> (pishë e bardhë)
	b. Gjethet janë 5 gjilpëra në një tufë	<i>Pinus peuce</i> (arneni)
4	a. Konet (pishat) rriten vertikalisht lart në degët e drurit	<i>Abies alba</i> (bredhi)
	b. Konet rriten vertikalisht posht degëve të drurit	<i>Picea abies</i> (pishë drunore halore)
5	a. Gjethet nuk janë të mprehta dhe nuk shifën gjilpëra (hala) individuale	<i>Juniperus excelsa</i> (foja - juniperi)
	b. Gjethet janë të mprehta dhe shifën hala individuale	<i>Juniperus communis</i> (dëllinja)